Наташа Д. Поповска
Музеј града Београда, Београд

DOI 10.5937/kultura2171204P
УДК 75.971.1:929 Лубарда П.
061.27:75(497.11)
оригиналан научни рад

ЖИВОТ СЛИКЕ ПОСЛЕ СМРТИ УМЕТНИКА

ПЕТАР ЛУБАРДА И ФЕНОМЕН ТРАЈАЊА УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА

Сажетак: *Праћећи пут слике после одласка једне од најмаркајнијих фигура нашег стваралаштва Петра Лубарде, суочавамо се с питањем у којој мери смо исцунили задатак у вези са заштитом културног добра које нам је поверено на чување. Обрађујући податке из најодимније реперије у документацији Факултета ликовних уметности, с мноштвом актуелних и сензационалистичких наслова који праће живој слике, сазнајемо о формирању дојавне колекције коју је уметникова суруга Вера Лубарда поконила Граду Београду, отварају Сјомен-талије Атеље Петра Лубарде негују јошом, његовом зашћарању и падању у заборав. Ипак, у светлости века рођења нашег цењеног уметника јавила се потреба за репроејективним изложбама, што је, уз обележавање јубилеја и формирање Легата Петра Лубарде, у одређеној мери исправило деценијско занемаривање дела овог уваженог сликара од стране стручне јавности и надлежних институција из области културе. Објективним ирисујуом сачуваним подацима, који су бележени јером бројних историчара уметности, критичара и новинара, а који се чувају у досијеу Петра Лубарде, у раду су изнећи најактуелнији дојави о живој слици у периоду од смрти уметника до данашњих дана.*

Кључне речи: *Петар Лубарда, Вера Лубарда, атеље, лејати, заоставшћина, јубилеј, изложба*

*У језиру живој вријеме је немјерљиво.
Петар Лубарда*

Увод¹

Академија / Факултет ликовних уметности у Београду у својој документацији чува богату архивску и документарну грађу, чијим изучавањем можемо испратити живот и стваралаштво уметника који су као професори били укључени у рад ове значајне институције. Велики део документације чине новински чланци који су пристизали у Академију у периоду од 2002. до 2010. године у папирној форми, а након тога

¹ Рад представља резултат истраживања на пројекту „Дигитализација авангардног уметничког наслеђа Факултета ликовних уметности у Београду – Кабинет чуда ФЛУ” (аутор пројекта: др Оливера Ерић), који је 2016. године финансијски подржало Министарство културе и информисања Републике Србије (број уговора о финансирању/суфинансирању: 451-04-03443/2016-02).

као дигитални записи. Анализом 355 новинских чланака који се чувају у досијеу Петра Лубарде, а такође и више каталога изложби и видео-записа, поред чињеница везаних за живот и стваралачки рад великог сликара, сазнајемо и о активном учешћу уметничког дела у обликовању будућих генерација у ситуацији када његов стваралац физички више није присутан. Обрађујући податке из најобимнијег регистра у документацији, с мноштвом актуелних и сензационалистичких наслова који прате живот слике², сазнајемо о формирању богате колекције коју је уметникова супруга поклонила Граду Београду, потреби за ретроспективним изложбама, обележавању јубилеја и у великој мери односу стручне јавности и надлежних институција из области културе према делу овог уваженог сликара. Запажањима усмереним на податке који се односе на време када уметник није више са својим делом, зашли смо у домен филозофског и метафизичког посматрања проблема – феномена трајности и живота слике после смрти ствараоца. Поставља се питање колико уметничко дело наставља свој самосталан живот, а у којој мери је оно осврт на пређени пут ствараоца и кроз стално присећање представља кључ за вечност. Најсигурнији начин да то сазнамо јесте објективан приступ сачуваним подацима који су, бележени пером бројних историчара уметности, критичара и новинара, изнели најактуелније догађаје о животу слике у периоду од смрти уметника до данашњих дана.

Сйомен-јалерија Ашеље Пејтра Лубарде

У Београду, 13. фебруара 1974. године умире Петар Лубарда (рођен 27. јула 1907. године у Љуботињу, Црна Гора).

Непосредно пре смрти уметника, јуна 1973. године, Градски секретаријат за образовање и културу, основао је Комисију за попис слика из приватне колекције Вере Лубарде, супруге Петра Лубарде, које је она по својој жељи, а уз подршку супруга, поклонила Граду Београду. Два месеца након смрти уметника, укупно 57 слика, 133 цртежа и скица, намештај и предмети из атељеа сликара, прешли су у власништво Града Београда, који је убрзо пренео бригу о делима на Музеј савремене уметности.³

Највећи део свог опуса Лубарда је остварио у Београду, у коме је 1925. године похађао Уметничку школу, и уз извесне прекиде, у њему живео од 1932. године до своје смрти. Сви његови београдски атељеи били су места где су се рађала велика дела која су овог сликара сврстала међу најзначајније представнике епохе, обједињујући у њима најбоље квалитете: Надежде Петровић и Косте Миличевића, Јована Бијелића или Саве Шумановића.⁴ Нове идеје рађале су се на адресама атељеа школе Војислава Илића у Душановој улици, на Косанчићевом венцу бр. 19, у Улици Драже Павловића, и најзад у Илинчићевој бр. 1, где је непрекидно стварао последњих 15 година живота.⁵

² Израз „живот слике” употребљен у раду, симболизује стваралаштво Петра Лубарде и однос према њему.

³ Самарџија, К. (2014) *Ашеље Пејтра Лубарде 1974. Лејати Пејтра Лубарде 2014*, Београд: Кућа Легата/Легат Петра Лубарде, стр. 4–10.

⁴ Живковић, С. (1969) *Пејтар Лубарда, Лубарда*, Београд: Галерија Српске академије наука и уметности, стр. 7–11.

⁵ Лубарда, В. (1974) *Ашеље Пејтра Лубарде*, Београд: Музеј савремене уметности, стр. 1.

Маркантна Лубардина фигура запажена је у земљи од самог почетка, односно од његовог доласка у Београд, што потврђује његова прва самостална изложба 1933. године, која је уједно била и повод да се личности, попут Десимира Благојевића, Пива Караматијевића и Растка Петровића огласе, и забележе га као интересантну појаву. С другом изложбом, одржаном 1934. године, он је већ стваралац о коме запажене приказе пишу најутицајнији критичари тога времена: Сава Поповић, Михаило С. Петров, Драган Алексић, и истакнути Растко Петровић и Тодор Манојловић.⁶ Интересовање за његово дело у наредном периоду све више јача, привлачећи велику пажњу књижевника, ликовних критичара и историчара, домаћих и страних. Тако је још за Лубардиног живота, огромна литература испратила све његове развојне фазе, обухватајући преко две стотине написаних чланака, студија и есеја, као и две запажене краће монографије, Лазара Трифуновића и Миодрага Б. Протића.⁷ Реализоване су и две ретроспективне изложбе, одржане у Музеју савремене уметности 1967. године и у Галерији САНУ 1969. године.

У доба највеће активности и непосредно после смрти, Петар Лубарда је све више попримао обриси митске личности, што је потврдила и потреба о оснивању места сећања на њега и његово стваралаштво. У само неколико месеци након уметникове смрти, организује се примопредаја предмета и спроводи адаптација атељеа у изложбени простор.

Уз нескривено одушевљење градских отаца о изузетној вредности поклоне, и уз њихова обећања о живој активности новоосноване сталне поставке, 12. јула 1974. године у некадашњем атељеу и кући великог сликара у Илинчићевој бр.1 свечано је отворена Спомен-галерија *Аишеље Петра Лубарде*. Тим поводом, у пратећем каталогу Музеја савремене уметности, Вера Лубарда је написала: „Петар је за себе често говорио да је усамљени путник. Сада је крај путовању. И више никада неће бити сам. Сви који буду желели да упознају његову уметност наћи ће га у атељеу, како их верно чека. Увек готов да поклони тренутак радости, саопшти нешто ново, наведе на размишљање. Као и док је живео међу нама.”⁸

Међутим, у уговорним одредбама којима се дефинишу обавезе обе стране, које су потписале овај документ 11. априла 1974. године, јасно су видљиви пропусти, који поред уступака према поклонодавцу, нејасно предвиђају будуће функционисање *Аишељеа Петра Лубарде*, што ће у будућности довести до нерешивих проблема. Сећање на великог уметника и његово дело на тај начин ће се свести на ниво недостојан његове појаве за живота, и онога што је оставио иза себе.

Један од већих проблема око Спомен-галерије *Аишеље Петра Лубарде* узроковало је одвајање стамбеног простора виле од изложбеног, услед чега су многе слике и цртежи који су се налазили у делу објекта где је становала Вера Лубарда, биле недоступне стручњацима Музеја савремене уметности. Све то, и још много других спорних ствари, као што су проблеми грејања и велике температурне осцилације, онемогућавало је да се на прави начин приступи спровођењу музеолошких стандарда заштите објекта и уметничких предмета. Ова нерешена питања убрзо ће постати предмет великих несугласица. Ненадокнадив

⁶ Живковић, С. нав. дело, стр. 7–14.

⁷ Исто, стр. 7–14.

⁸ Лубарда, В. нав. дело, стр. 1.

губитак чине дела која су се налазила у стамбеном делу куће у Илинчићевој улици, која се и данас воде као нестала, а истрага о њима још није завршена.

Безмало лоша комуникација и неразумевање на релацији поклонопримац – поклонодавац, уз пасиван однос стручњака из Музеја, не оправдавају званични став Музеја савремене уметности да, не дочекавши десетогодишњицу смрти уметника, имају намеру да престану с бригом о Галерији. Услед тога, Музеј 1983. године саопштава одлуку Градском комитету за образовање и културу, у којој образлаже да је Музеј у непремостивим финансијским потешкоћама, и да не може „да се сложи да се надаље нерационално троше средства за одржавање атељеа Петра Лубарде”. Такође, у једном од дописа Секретаријату за културу, ова музејска установа износи недвосмислен став да вредност легата није тако велика, и да се кључна дела Петра Лубарде већ налазе у Музеју савремене уметности и другим музејима у граду и ван њега, те да нема потребе да се за тако мали број посетилаца Спомен-галерији *Аишеље Пејџра Лубарде*, улажу толика средства.

И када је сећањем требало обележити десетогодишњицу смрти уметника, затворена врата Спомен-галерије *Аишеље Пејџра Лубарде* онемогућила су било какво директно комуницирање с његовим делима. У једном телефонском разговору новинара (заинтересованог за годишњицу) и Петрове супруге, резигнирана постављеним питањем око обележавања значајног јубилеја, Вера је одговорила: „Затворили су *Аишеље Пејџра Лубарде*, затворили су најаутентичнији извор таквог сећања. Ето вам тог вашег да на неки начин обележите десет година од Лубардине смрти. Морате признати: чудан неки начин да се обележи смрт Петра Лубарде. Дошли су, пописали слике и инвентар, затворили атеље, пломбирали и отишли. Као вестерн!”⁹

Недуго пре тога, пред само затварање атељеа и планираног укидања обезбеђења, Вера Лубарда је послала отворено телеграм-писмо Градском комитету за образовање и културу, обраћајући им се речима: „Обавештена сам од Градског комитета за образовање и културу да крајем децембра престаје досадашње чување галерије Петра Лубарде. Галерија је отворена пре десет година, јула 1974, са сликама Петра Лубарде које су биле моја лична својина, а јавност је обавештена, не случајно да је то *заоставишићина*. Од те прве неистине, за ових протеклих десет година, низали су се некоректни поступци према мени, а галерија је запуштена, слике су пропадале, није означен ни пут, они који су хтели да је посете лутали су и одустајали. Уместо пропаганде која је нужна кад почиње рад таква установа, вођена је смишљена кампања против галерије, која је ишла на директно узбуђивање јавног мњења, како би се створила повољна клима за њено затварање. Пре пар година ми је Мунир Ласић и директно предложио да се галерија затвори и слике мени врате.” [...] „Због свега овога што се догађало, у ових десет година, а догађало се много, тражим да се формира комисија која би све испитала и донела коначну одлуку – треба ли Београду галерија Петра Лубарде или не? До коначне одлуке захтевам апсолутно обезбеђење и сигурност за слике, као што је уговором и гарантовано, иначе не би ни дошло до поклона.”¹⁰ Иако је крајњи рок за укидање обезбеђења био сам крај децембра 1983, акција затварања Атељеа спроведена је неколико дана раније, без Вериног присуства.

⁹ Станић, С. (12. 2. 1984) „Пред мртвим атељеом”, *НИН*, Београд.

¹⁰ Исто.

Уследила је још једна у низу реакција Вере Лубарде, која се 1985. године отвореним писмом обратила Извршном већу Скупштине СР Србије речима да је Галерија Петра Лубарде од њеног оснивања била препуштена самом посетиоцу, праћеном равнодушним погледима чувара, и да се за десет година није појавио ниједан кустос који би се у данима посета задржао у *Атељеу Пејтра Лубарде* и обратио се публици. Вера Лубарда такође образлаже и значај дела која се налазе у Атељеу, наводећи међу њима и аутопортрет свог супруга, такође и јединствене студије за највећа дела овог уметника. На основу каталога који је пропратио отварање Атељеа и у који су унете све каталожке јединице слика, скица, цртежа и студија, јасно је колики је значај овог поклона био, а о томе говори и сама госпођа Лубарда у говору: „Прва слика у колекцији била је поклон за прву годишњицу брака. Једна од последњих за двадесет шесту годишњицу. У међувремену се збирка повећавала. Петар је увек говорио: 'Желим да имаш моје најбоље слике.' Можда то није увек било могуће остварити, али је сигурно да свака од ових слика, скица и студија има неко значење, или за нас двоје или за Петрово стварање уопште, као што је случај са сликом 'Клевета', са познате изложбе 1951. године.”¹¹

Вера Лубарда се у даљим настојањима око очувања рада Галерије обраћа највишим инстанцама у тадашњој државној власти. Нажалост, то није умањило губитак великог броја слика, што је последица недовољне брига државе и струке према великим именима нашег стваралаштва и њиховом раду.

Услед таквих околности, Вера Лубарда се све више повлачи и постепено прекида контакте са спољним светом. Легат је тако био недоступан јавности готово тридесет година.

Пишање поклона / Лејатиа Пејтра Лубарде

Наслови у новинама временом све чешће износе на видело алармантно стање Лубардиног легата. Изјаве случајних пролазника да ту нико не станује осим мачака, а да супругу великог сликара виде само док храни животиње, јасно говори у каквом стању се тада налазио атеље светски признатог уметника. Уговор с Музејем савремене уметности је раскинут давне 1983. године и небрига је учинила своје. У том тренутку, све је ближе чињеница да ће кућа Петра Лубарде на Дедињу потпуно пропасти.¹² Ништа није у бољем стању ни сликарска кућа у селу Љуботињ у Црној Гори, где је Лубарда рођен 27. јула 1907. године.

Тешко је схватити да заборав може уследити толико брзо. Није прошло много времена од признања које је Лубарда добио у својој земљи, да пођемо од већих и хронолошки најближих, награде Октобарског салона 1970, награде АВНОЈ-а 1966. године, Седмојулске награде СР Србије 1964, Октобарске награде Града Београда 1955. године, као и ранијих, Прве републичке награде НР Црне Горе Цетиње 1949, Прве савезне награде ФНРЈ на Цетињу и Прве републичке награде НР Црне Горе 1948, док су потврде из иностранства стигле много пре домаћих – *Grand Prix* на Светској изложби у Паризу 1937, Прва награда на Интернационалној изложби сликарства у Хагу 1939, Интернационална откупна награда на Другом Бијеналу у Сао Паолу 1953, Награда на Трећем Бијеналу у Токију 1955. године, Национална

¹¹ Лубарда, В. нав. дело, стр. 1.

¹² Станковић, С. (12. 1. 2003) „Мачке једини станари”, *Вечерње новости*, Београд.

награда *Guggenheim* 1956. године, Уметничка повеља *Rabindranat Tagore* у Калкути 1970. и Међународна награда *Johann Gottfried von Herder* 1972. године. Једини је југословенски уметник чији је рад репродукован у „Историји модерног сликарства” Херберта Рида, који је септембра 1955. године у Лондону записао: „Лубарда је ’откриће’ Бијенала у Сао Паолу 1953. године. Међународни жири (чији сам и ја био члан) једногласно му је доделио једну од главних награда. Он је сликар са великим осећајем за ритмичку композицију; његове боје су веселе и хармоничне; он издваја тајну лепоту из природе.”¹³

Могли бисмо да се присетимо и како је Лубарда у Сао Паоло отишао само с плаћеном картом, а „за живот” унајмио од пријатеља, док је за награду коју је тамо добио могао да остане и борави у Рио де Жанеиру око годину дана, а после и у Паризу. Можемо само замислити светску ликовну манифестацију чији је излагачки простор дуг око четири километра и кроз коју, док траје, прође најмање двадесет милиона људи.

По речима Вере Лубарде којима се, дубоко потресена развојем догађаја везаним за Атеље, обраћа тадашњим властима, уочавамо на који начин она доживљава однос челних људи према уметнику: „Петра Лубарду није направила држава, ни било која друга институција. Прва признања и награде Лубарда није добио у својој земљи, а касније је добио много награда и код нас и са њима се још више поносио. Такав је био Петар”.¹⁴

Сестра Петра Лубарде, Вера Дорнер из Израела, и сама у поодмаклим годинама, 2004. године покренула је иницијативу за враћање имовине у Љуботињ, где би био отворен спомен-дом у част великог уметника. Иако је кућа затечена у јако лошем стању, без крова и зарасла у коров, њена жеља је била да се 2007. године у Лубардиној родној кући у Црној Гори, а поводом 100 година од рођења уметника, постави Лубардина ретроспективна изложба.¹⁵

Следе повољније вести када је 2005. године имовина у Црној Гори, након 50 година, враћена потомцима Петра Лубарде, сестри Вери Дорнер и братанцу Ђуру Лубарди.¹⁶ У знак захвалности што је Општина Цетиње удовољила њиховом захтеву, потомци славног уметника су кућу поклонили држави, уз услов да се овај простор трансформише и искористи као место културних збивања.¹⁷ На темељима куће у Љуботињу код Цетиња, по изјави Ђине Лазар, ћерке Вере Дорнер, желели су да се сагради дом у коме би се нашле изложене породичне фотографије, рукописи, и где би се могло сазнати доста о уметнику, али и о његовој породици, такође, да он буде стециште сликара и нови храм културе. По изјави наследника Ђура Лубарде, намера им је и да оснују фондацију „Лубарда”, са седиштем у Галерији „Тигодоровић” у Подгорици, а која би се бавила организовањем изложби, и да његове слике поново буду изложене у местима где је раније добијао признања и освајао награде.

13 Живковић, С. (1969) *Пейтар Лубарга, Лубарга*, Београд: Галерија Српске академије наука и уметности, стр. 31.

14 Самарџија, К. (2014) *Атеље Пейтра Лубарде 1974. Лејати Пейтра Лубарде 2014*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде, стр. 9–10. Вера Лубарда (8. 3. 1985), у Отвореном писму Извршном већу Скупштине града СР Србије и председнику Извршног већа Скупштине СР Србије – друг Бранислав Иконић.

15 Радевић, К. и Војиновић, В. (4. 12. 2004) „Славни сликар се враћа кући, Козјим стазама до Лубардине колијевке”, *Вијесници*, Подгорица.

16 В. С. – В. Д. Р. (16. 6. 2005) „Лубардиним потомцима имовина враћена после 50 година”, *Дан. Подгорица*.

17 Р. М. (18. 6. 2005) „Мјесто културних збивања”, *Побједа*, Подгорица.

Међутим, од родне куће славног сликара у Вигњевихима – Љуботињ, у тренутку када је обилазе потомци, остале су само рушевине обрасле у дршљан и срасле с густом шумом.¹⁸ Све то не чуди, јер у кућу која је пре пола века национализована, нико за то дуго време није крочио. У датом тренутку намеће се питање да ли ће држава Црна Гора, породица и поштоваоци лика и дела Петра Лубарде имати довољно времена да до прославе стогодишњице рођења сликара амбијент учине другачијим.

Непосредно пре ових догађаја, освануле су монографије посвећене Петру Лубарди, и као да је сећање на нашег великог ствараоца поново васкрсавало у светлости обележавања стогодишњице његовог рођења. Вера Дорнер је изјавила да је породица помагала сваку приватну иницијативу, колико је могла, укључујући књигу Алексе Брајовића „Слика и мисао Петра Лубарде”, ЦД монографију Момчила Тодоровића, монографије у издању „Радионице душе” у Београду, и Галерије „Тиодоровић” у Подгорици.¹⁹

Министарства културе Србије и Црне Горе дају потпуну подршку за оснивање Фонда и Музеја посвећених Петру Лубарди.²⁰ До навршавања пуног века од Лубардиног рођења, помињала се израда две бисте овог уметника, које би урадили за Цетиње и Београд Коља Милуновић и Оља Ивањицки, док је Ђорђе Кадијевић, предложио да се уради документарни филм о великом сликару. Такође, присутна је и добра воља већине државних институција, приватних колекционара, и породице, да се део колекције који је у њиховом власништву уступи будућем музеју и фондацији, на чијем челу би био савет и одбор. На конференцији за новинаре у Министарству културе, а чије су изјаве пренели медији, поред тадашњег министра за културу Драгана Којадиновића и покретача иницијативе Момчила Моше Тодоровића, галеристе „Радионице душе”, били су присутни и чланови Лубардине породице који живе ван земље, братанац Ђуро Лубарда (Канада) и сестричина Ђина Лазар (Израел). Том приликом су помињана и два фонда, један у Црној Гори, који би се бринуо о родној кући сликара у Љуботињу код Цетиња, док би други био употребљен за бригу о делу уметника у Легату у Београду, који би био претворен у музеј.²¹ Намера је била да Фондација Петра Лубарде буде основана до краја 2005. године, и поред бриге о родној кући и музеју, била би усмерена ка дубљем изучавању дела овог уметника и презентацији његових слика, у највећим културним центрима, као што су Париз, Рим, Сао Паоло, Хаг, Беч – градовима у којима је Петар Лубарда добио највећа међународна признања. Ипак, нису изостала бројна питања око заоставштине Петра Лубарде и тренутног стања и статуса атељеа Петра Лубарде са седиштем у Илинчићевој улици на Дедињу.²²

Тридесет година после оснивања Сиомен-галерије Атељеа Петра Лубарде

Тема напуштеног атељеа ће наредних година бити све више покретана. Томе је умногоме допринело и нарушено здравље супруге Петра Лубарде, која је тихо нестајала, баш како

18 Мрдак, Н. (17. 6. 2005) „До кућишта Петра Лубарде ни козја стаза”, *Дан*, Подгорица.

19 Аноним, (1. 12. 2004) „Сликање је за њега било и храна и ваздух, Вера Дорнер о свом брату Петру Лубарди”, *Борба*, Београд.

20 Стефановић, Д. (18. 6. 2005) „Повратак из заборавља”, *Борба*, Београд.

21 Поповић, С. (18. 6. 2005) „Музеј за великана”, *Вечерње новости*, Београд.

22 Њук, А. (18. 6. 2005) „Нејасноће око заоставштине”, *Данас*, Београд.

се то могло видети на примеру куће у којој је велики уметник стварао. Жалосне приче и слике пуниле су тадашњу штампу, када је једна од најлепших жена некадашњег Београда, љубав и муза великог уметника, завршила у прихватном центру у Кумодрашкој улици, непрепознатљива и видно оронулог изгледа и здравља.²³ Деценијска изолација донела је своје и бројне фотографије запуштене виле и старице оронулог здравља, које су пуниле новинске чланке, носиле су безброј питања, од којих оно највеће – да ли је ово смело да се деси? Поред нагађања о даљој судбини супруге Петра Лубарде, покрећу се и питања будућег опстанка слика које су се налазиле у Лубардином атељеу и могућности да је његова супруга неке од њих у међувремену продала, чак и претпоставке да су нека дела сечена на више делова²⁴, док се у тој трговини не искључује и појава фалсификата.²⁵ У новонасталим околностима, после петнаест година самоизолације Вере Лубарде и њеног пребацивања у привремени смештај, кућа је запечаћена и постављено је обезбеђење. На основу изјаве надлежних из Градског секретаријата за културу, искључује се могућност да се Вера Лубарда врати на стару адресу, и обећано је у кратком року формирање стручних комисија које ће извршити преглед куће и сачуваних уметничких дела.²⁶ Ипак, убрзо је уследила нова изјава из Градског секретаријата за културу, да је даља судбина Вере Лубарде у домену социјалних служби, а не у надлежности Скупштине града, и да би свако насилно одузимање легата, задирало у људска права. Град је стога немоћан када је реч о Легату, све док супруга Петра Лубарде не да личну сагласност да га град и Музеј преузму.²⁷

Поводом вести о лошем здравственом стању Вере Лубарде, огласили су се и чланови породице Петра Лубарде. Сликарев братанац Ђуро Лубарда, говори да је за целу породицу болно да коментарише нерешене односе којима су препуштени. По њему, Вера је била „чудна жена”, која се „затворила у кућу и у себе, и за све ове године никоме није дозволила да ишта види што је остало за стрицем Петром”. Даље изјављује да је „у кући у Илинчићевој бр. 1, било је породичних ствари, између осталог и неколико дјела чији је аутор најмлађи стриц Никола, који је такође био талентован. Чак је један његов портрет приписиван Петру, а што није истинито.”²⁸

Бројне спекулације око препродаје слика из Легата, сензационалистички су пуниле штампу. Одавно је већ било познато да су се Лубардине слике продавале, затим да су сечене и распарчаване достизале бољу цену на тржишту, и у том стању биле лакше за фалсификовање. По њима, „фалсификатори су, посебно последњих пет година, умногоме

23 Јакић, Б. (18. 10. 2006) „Жена славног сликара”, *Gloria*, Београд.

„Трећег октобра у шеснаест сати и петнаест минута хитна помоћ је у Прихватилиште за одрасле у Кумодрашкој улици довезла Веру Лубарду, осамдесетдвогодишњу удовицу славног сликара Петра Лубарде.” „Надлежне службе су затекле језив призор кад су развалиле улазна врата. Смећа је било на све стране, паучина се спуштала са високих плафона до пода, а полудивље мачке су трчале из једне у другу просторију. Полиција је шок бомбама морала да неутралише велику колонију пацова, која је живела у чудној симбиози са старицом и мачкама.”

24 Ровчанин, С. С. Станковић, С. (11. 10. 2006) „Последњи бој за Лубарду”, *Вечерње новостии*, Београд.

25 Поповић, С. (7. 10. 2006) „Легат као ’забрањени град’”, *Вечерње новостии*, Београд.

26 Исто.

27 Р. К. (10. 10. 2006) „Лубардине слике без надзора и бриге”, *Дан*, Подгорица.

28 В. С. (11. 10. 2006) „Гледали како пропада Лубардина заоставштина”, *Дан*, Подгорица.

успели да прекопирају великог сликара, али никоме није пошло за руком да у потпуности преслика плаву позадину његових слика.²⁹

Питање поклон-збирке Вере Лубарде, који је годинама обавијен велом тајне рапидно пропадао, градски челници су правдали чињеницом да супруга великог сликара није желела да сарађује. После ових догађаја, и ранијих околишања да се ухвате „у коштац са Вером и Легатом”³⁰, од стране Градског секретаријата за културу најављено је формирање Комисије која би испитала стање Легата, утврдила тачан број слика и предузела потребне мере за њихову заштиту и конзервацију.

Четири месеца пре изласка из куће у Илинчићевој 1, боравак Вере Лубарде у Прихватилишту за одрасле у Кумодрашкој улици још увек је био неизвестан. Објект некадашњег атељеа Петра Лубарде у том тренутку чува полиција и обезбеђење Скупштине града. Градски секретар за културу Даријан Михајловић најављује улазак у кућу с представницима Центра за социјални рад, Градског правобранилаштва и Секретаријата за заштиту животне средине, а уз асистенцију полиције. По његовим речима, циљ је да се опише затечено стање у кући, и да се види како да се помогне Вери Лубарди, а тада ће се знати, „где ће Вера наставити живот, највероватније у неком од Домова за пензионере.”³¹

Међутим, Вера Лубарда одбија да буде смештена у неки од домова већ жели да се врати кући. С обзиром на то да је оцењена као ментално здрава особа и да може сама да расуђује, пословна способност јој није одузета, и без њене сагласности није било могуће ући у њен дом и атеље њеног супруга. Тако је цела прича око атељеа постајала још компликованија.³² Ипак, адреса на којој Вера Лубарда остаје годину дана након изласка из виле на Дедињу и даље је Прихватилиште за одрасле особе у Кумодрашкој.³³ У том тренутку, од целог Легата који је поклоњен Граду од преко 150 дела великог уметника, удовица тврди да је остало свега десет слика.³⁴

У свейлостии века рођења

Сви ови догађаји добијају посебну димензију уколико се схвати да се дешавају у години када би било природно очекивати обележавање стогодишњице рођења великог уметника. Ипак, већ деценијама није уприличена ниједна самостална Лубардина изложба у Београду. Осим две монографије о овом сликару, иза којих стоје иницијативе двојице колекционара, од стране културних институција нема ни једне озбиљне ретроспективе као ни публикације.

На изложби у Галерији „Хаос” у Београду, која је отворена 13. фебруара 2007. године, изложена су 54 цртежа из ратног и послератног периода, све до седамдесетих година, и она

29 Станковић, С. и Ровчанин, С. С. (13. 10. 2006) „Много тајни иза катанца”, *Вечерње новости*, Београд.

30 Стојковић, П. и Поповић, М. (10. 10. 2006) „Пацови појели уметност”, *Ревиија Б92*, Београд.

31 Ровчанин, С. С. (25. 10. 2006) „Врата ризнице или пустоши”, *Вечерње новости*, Београд.

32 Ровчанин С. С. (3. 3. 2007) „Лубарда иза три печата”, *Вечерње новости*, Београд.

33 С. С. Р. (4. 10. 2007) „Лубарда у ћорсокаку”, *Вечерње новости*, Београд.

34 Мићевић, И. (28. 7. 2007) „Мистерија око слика”, *Вечерње новости*, Београд.

представља прву организовану изложбу поводом стогодишњице рођења великог сликара Лубарде.³⁵ Аутори ове изложбе су Борка Божовић и Здравко Вучинић, а отворио ју је Миодраг Б. Протић.³⁶ У Београду се током јула исте године отварају две велике изложбе. У Продајној галерији „Београд” на Косанчићевом венцу, 23. јула отворена је изложба којом је аутор Здравко Вучинић покушао да реконструише Лубардину изложбу из 1951. године у галерији УЛУС на Теразијама. Дан касније, у Галерији РТС у сарадњи с Народним музејем из Београда изложено је 18 од 23 слике, колико их се налази у збиркама овог музеја. По речима аутора изложбе и каталога Љубице Миљковић, у питању су капитална дела овог уметника која припадају првој половини 20. века.³⁷ Поводом стогодишњице Лубардиног рођења, Јавно предузеће ПТТ Србије 27. јула издаје марку на којој је фотографија Петра Лубарде и слика „Игра коња” у позадини.³⁸ Такође, Радио телевизија Србије емитује две емисије из своје архиве, посвећене стваралаштву великог уметника: „Сликари и вајари – Петар Лубарда”, снимљена 1977. године, чији је наратор и сценариста професор др Лазар Трифуновић, док је редитељ Мика Милошевић, и представља јединствену монографску целину, и друга емисија под називом „Петар Лубарда”.³⁹ Обележавању Лубардиног јубилеја придружила се и Спомен-збирка Павла Бељанског у Новом Саду.⁴⁰ Рума, град у коме је деценију пред Други светски рат живео Петар Лубарда са својом породицом, на достојанствен начин обележила је стогодишњицу рођења великог сликара.⁴¹ Истим поводом, у Галерији Матице српске приређена је изложба на којој је представљен избор из грађе ове институције, у пет целина.⁴² У галеријском простору Музеја у Пријеполу, дат је допринос обележавању стогодишњице рођења великог уметника, захваљујући успешној сарадњи с Народним музејем из Београда.⁴³ Најављено је гостовање ове изложбе у марту у Музеју савремене уметности у Београду, али и широм Србије.⁴⁴ У организацији Музеја савремене уметности из Београда и Народног музеја Црне Горе, на великој површини Музеја историје Југославије, од 2.000 m², 15. марта 2008. године отворена је изложба од 178 слика из свих периода Лубардиног сликарства, преузетих из колекција: Народног музеја из Београда, Музеја савремене уметности, Народног музеја Црне Горе, Галерије Матице српске, Галерије „Павле Бељански” и многих других колекција. За изложбу „Лубарда 1907–2007: Између слике природе и природе слике”, аутор Петар Ђуковић определио се за то да, ако не у целини а оно у широком оквиру, обради Лубардин опус у 11 различитих целина.⁴⁵ У обновљеној уметничкој галерији Народног музеја у Чачку, 7. октобра 2008. године отворена је изложба слика „Петар Лубарда – Хероика

35 Марковић, С. Ђ. (1. 3. 2007) „Лубарда заслужује више”, *Глас јавности*, Београд.

36 Аноним, (9. 2. 2007) „Лубарда у 'Хаосу'”, *Политика*, Београд.

37 Поповић, С. (19. 7. 2007) „Бескрајни домети духа”, *Вечерње новости*, Београд.

38 Аноним, (21. 7. 2007) „Откривање 'заборављеног' Лубарде”, *Борба*, Београд.

39 Аноним, (21. 7. 2007) „Из архиве РТС-а: Петар Лубарда”, *Политика*, Београд.

40 Ј. Р. (25. 7. 2007) „Лубарда”, *Правда*, Београд.

41 Познановић, Д. (8. 8. 2007) „Град сликареве младости”, *Сремске новине*, Сремска Митровица.

42 Д. Р. (6. 12. 2007) „Изложба о Петру Лубарди”, *Политика*, Београд.

43 М. Т. (15. 2. 2008) „Жудња за светлошћу”, *Полимље*, Пријеполје.

44 М. Ц. (14. 2. 2008) „Лубарда у Пријеполу”, *Политика*, Београд.

45 Кадијевић, Ђ. (20. 3. 2008) „Плод, Чвор, Крик”, *НИН*, Београд.

визије”, коју је припремио Музеј савремене уметности из Београда у оквиру пројекта „Музеј у покрету”.⁴⁶ Изложбу чине дела из свих периода стваралаштва Петра Лубарде, а по речима аутора Светлане Митић, обухваћена су репрезентативна дела из збирки музеја у Цетињу и Београду. Одабрани Лубардини радови нешто раније били су излагани у Градској галерији у Ужицу и у Замку културе Културног центра у Врњачкој Бањи. После изложбе у Чачку, изложени су у Народном музеју у Крушевцу, Музеју Срема у Сремској Митровици⁴⁷, Завичајном музеју у Руми⁴⁸, Центру за културу у Лазаревцу, Галерији Матице српске у Новом Саду и Народном музеју у Зрењанину. Коју годину раније, а поводом обележавања тридесет година од сликареве смрти, 24. јуна 2004. године у Спомен-збирци Павла Бељанског у Новом Саду представљена је изложба „Сећање на Лубарду”.⁴⁹

У сликаревој родној Црној Гори, у Плавом дворцу на Цетињу на сам дан века од рођења Петра Лубарде, отворена је велика изложба под називом „Лубарда 1907–2007: Између слике природе и природе слике”, аутора Петра Ђуковића. Изложба је углавном почивала на фонду слика из Народног Музеја Црне Горе и Музеја савремене уметности из Београда, док су поједине радове уступили Уметничка галерија БиХ и Народни музеј из Београда.⁵⁰ Да се није чекао само велики јубилеј, сведоче бројне изложбе у Црној Гори које су непрестано подсећале на лик и дело великог ствараоца. У Модерној галерији у Будви је 22. августа 2002. године отворена изложба „Уметници рођени у Црној Гори”, из фонда Народног музеја у Београду. Међу ствараоцима као што су: Мило Милуновић, Михајло Вукотић, Фило Филиповић и други, изложено је стваралаштво Петра Лубарде.⁵¹ Следеће године у Херцег Новом организована је промоција књиге Алексе Брајовића „Слика и мисао Петра Лубарде”, такође и ЦД, иза кога стоји Момчило Тодоровић.⁵² На изложби „Врхови савремене црногорске умјетности”, у Дворцу Петровића у Подгорици, средином 2004. године, Лубардино дело је изложено међу 68 радова уметника, као што су: Почек, Милуновић, Стијовић, преко Дада, Фила, Станића, Тошковића, до најмлађих генерација ликовних уметника.⁵³ Убрзо потом, уследило је и издавање луксузне монографије „Лубарда”, Галерије „Тиодоровић” из Подгорице. У подгоричкој модерној Галерији „Центар”, 11. новембра 2004. године отворена је изложба „Лубарда, Коњовић – Ка апстракцији” у сарадњи Галерије „Милан Коњовић” из Сомбора, „Радионице душе” из Београда, Центра савремене умјетности из Подгорице и Народног музеја са Цетиња.⁵⁴ На дан рођења Петра Лубарде, 27. јула 2005. године отворена је изложба слика овог уметника у барском Дворцу краља Николе, а у оквиру Осамнаестог Барског љетописа. Овом приликом изложено је

46 Аноним, (9. 10. 2008) „Лубардина дела у Чачку”, *Борба*, Београд.

47 Познановић, Д. (11. 11. 2009) „Ремек-дела Петра Лубарде”, *Сремске новине*, Сремска Митровица.

48 Аноним, (2. 12. 2009) „Пред публиком дела Петра Лубарде”, *Сремске новине*, Сремска Митровица.

49 С. С. (23. 6. 2004) „Сећање на Лубарду”, *Данас*, Београд.

50 Аноним, (27. 7. 2007) „Лубарда 1907–2007 на Цетињу”, *Борба*, Београд.

51 Павићевић, Р. (22. 8. 2002) „Слике умјетника рођених у Црној Гори”, *Дан*, Подгорица.

52 Вукотић, Љ. (8. 2. 2003) „Умјетник испред свог времена”, *Публика*, Подгорица.

53 Вукотић, М. (15. 7. 2004) „Ликовни умјетници који су задужили Црну Гору”, *Публика*, Подгорица.

54 Ј. Р. (12. 11. 2004) „Јединствена мисија двије особене сликарске персоне”, *Вијести*, Подгорица.

17 дела из Народног музеја Црне Горе, насталих од 1938. до 1967. године.⁵⁵ Раније никада излагани, Лубардини цртежи су августа 2005. године нашли своје место у „Биљешкама из заробљеништва” у атељеу „Дадо” на Цетињу.⁵⁶

Изложбе у иностранству, само су потврдиле уверење о стваралачком духу који је вечно жив. Под покровитељством Амбасаде Србије и Црне Горе у Израелу, 18. марта 2004. године, у Шенкар колеџу за пројектовање и дизајн у Рамат-Гану, отворена је изложба слика и презентација ЦД монографије о стваралаштву Петра Лубарде.⁵⁷ Ово потврђује и групна изложба „Врхови савремене црногорске умјетности”, организована у пролеће 2005. године у Паризу.⁵⁸

Епилоџ

Док приче у вези с Легатом Петра Лубарде нису престајале да интригирају стручну, али и ширу јавност, тежак крај његове удовице никога није оставио равнодушним. У јуну 2008. године, с последњим смештајем у Прихватилишту за одрасле, умире Вера Лубарда.⁵⁹

Образовањем стручне комисије за попис дела, од 2008. године ушло се у процедуру сачињавања спискова предмета из Легата и описа њиховог затеченог стања. Од 57 слика, колико је првобитно Вера Лубарда поклонила Граду Београду, комисија је затекла свега 24 слике, док је од 133 скица и цртежа пронађено девет цртежа и једна скица. Од дела која нису била у саставу Легата, Комисија је пописала 23 слике, од којих се за три зна са сигурношћу да су дело Петра Лубарде, нађено је и 187 цртежа и скица, као и вредан намештај, предмети примењене уметности и бројна архива.⁶⁰

Извођење радова на пројекту санације, адаптације и реконструкције виле у Илинчићевој бр. 1, такође конзервације и рестаурације слика и предмета примењене уметности, завршено је 2013. године, када је *Леџаји Петра Лубарде* преузела *Кућа леџаја*.

Презентујући уметност о којој су писали и свој глас проносили највећи ликовни критичари свога времена, поново наилазимо на изложена Лубардина дела: „Заробљеник”, уље на платну, 1942, скица за композицију „Патње народа”, уље на платну, 1944/5, „Глава рудара”, угљен и темпера на папиру, 1946, „Оштре стене”, уље на лесониту, 1950, „Клевета”, пастел и темпера на папиру, 1951, „Композиција”, уље на платну, 1952, студије за „Косовску битку” (II, IV, III), 1953, „Косовска битка”, комбинована техника на платну, 1953, „Ноктурно”, уље на платну, 1957, „Рањена птица”, уље на платну, 1957, „Борба петлова”, уље на платну, 1958, „Велико слово”, уље на платну, 1958, „Камена мрежа”, уље на платну, 1960, „Арабеска на црвеном”, уље на платну, 1961, „Бик и облак (Индија)”, нитро лак на лесониту, 1963, „Човек и звери”, уље на платну, 1964, „Мачак II”, лак на лесониту, 1964, „Без вегетације”,

55 М. Б. (2. 8. 2005) „Слике Петра Лубарде”, *Политика*, Београд.

56 Зековић, Љ. (27. 8. 2005) „Свједочанство о логорском животу”, *Побједа*, Подгорица.

57 Аноним, (18. 3. 2004) „Изложба Петра Лубарде”, *Дневник*, Нови Сад.

58 Раденовић, Ј. (2. 4. 2005) „У језгру живота вријеме је немијерљиво”, *Побједа*, Подгорица.

59 Д. Б. М. (10. 6. 2008) „Умрла као бескућник”, *Вечерње новости*.

60 Брусић Ренауд, Ф. (2014) *Уводни текст каталога*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде, стр. 3.

нитро лак на лесониту, 1967, „Црни пантер”, нитро лак на лесониту, 1968, „Усамљени јачах (Косово)” уље на платну, 1968, „Бајка московском Кремљу”, нитро лак на лесониту, 1969, „Плава гробница (Сећање на песника Милутина Бојића)”, нитро лак на лесониту, 1969, „Смедерево (Јутро)”, нитро лак на лесониту, 1970, „Сумрак Ловћена II”, нитро лак на лесониту, 1970, „Лементо за песника (Његош на ловћенску тему)”, нитро лак на лесониту, 1970, *Aquarius*, нитро лак на лесониту, 1970, „Ђердап”, нитро лак на лесониту, 1971, „Напуштени брод (Савски мотиви III)”, нитро лак на лесониту, 1971, „Цар Трајан (из старих легенди)”, нитро лак на лесониту, 1972, и бројне скице, цртеже и студије.⁶¹

Кроз богату сачувану документацију Факултета ликовних уметности, која је послужила да се временски лоцирају проблеми везани за бригу о уметничком делу, дат је преглед догађаја који у најбољој намери треба да допринесе преиспитивању важне теме очувања културне баштине.

Усмерени на актуелни проблем слике, нисмо се дотицали чланака, изузетно вредних погледа на стваралаштво Петра Лубарде, које потписују: Миодраг Б. Протић, Здравко Вучинић, Срето Бошњак, Станислав Живковић, Коља Милуновић, Љиљана Ђинкул и други. Овај значајан сегмент радова, који захтева посебну обраду, оставља нам могућност даљег рада на документацији која се чува у овом вредном досијеу.

Остаје нам да верујемо да ће уметничко дело једног од највећих стваралаца наших простора одговорити на све изазове које пред њега буде стављало време. Бригу о заоставштини великог уметника и њено презентовање, како данас тако и у будућности, одговорно треба да преузму држава и град којима је Петар Лубарда толико много дао. На тај начин више никада не би смели да се понове пропусти из прошлости који су претили да се ово културно благо уништи и да буде заувек заборављено. Цитирамо речи Vere Лубарде о свом супругу, у којима се јасно види његов однос према граду који је доживљавао на посебан начин: „За њега Београд није био само град – био је човек, топао, братски, гостољубив. Због тога је и слику коју му је посветио назвао ’Човек и звери’ мислећи на искушења која је Београд поднео кроз векове”.⁶²

ЛИТЕРАТУРА:

- Аноним, (18. 3. 2004) „Изложба Петра Лубарде”, *Дневник*.
 Аноним, (1. 12. 2004) „Сликање је за њега било и храна и ваздух, Вера Дорнер о свом брату Петру Лубарди”, *Борба*.
 Аноним, (9. 2. 2007) „Лубарда у ’Хаосу’”, *Полијика*.
 Аноним, (21. 7. 2007) „Откривање ’заборављеног’” Лубарде, *Борба*.
 Аноним, (21. 7. 2007) „Из архиве РТС-а: Петар Лубарда”, *Полијика*.
 Аноним (25. 7. 2007) „Сликаарско дело које живи пуном жестином”, *Дневник*.
 Аноним, (27. 7. 2007) „Лубарда 1907–2007 на Цетињу”, *Борба*.
 Аноним, (9. 10. 2008) „Лубардина дела у Чачку”, *Борба*.
 Аноним, (2. 12. 2009) „Пред публиком дела Петра Лубарде”, *Сремске новине*.
 Брусић Renaud, Ф. (2014) *Уводни шексји кайшалоја*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде.

⁶¹ Самарџија, К. (2014) *Стална поставка*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде, стр. 19–69.

⁶² Лубарда, В. (1974) *Атеље Петра Лубарде*, Београд: Музеј савремене уметности, стр. 1.

- В. С. и В. Д. Р. (16. 6. 2005) „Лубардиним потомцима имовина враћена послје 50 година”, *Дан*.
- В. С. (11. 10. 2006) „Гледали како пропада Лубардина заоставштина”, *Дан*.
- Вукотић, Љ. (8. 2. 2003) „Умјетник испред свог времена”, *Публика*.
- Вукотић, М. (15. 7. 2004) „Ликовни умјетници који су задужили Црну Гору”, *Публика*.
- Д. Б. М. (10. 6. 2008) „Умрла као бескућник”, *Вечерње новостии*.
- Д. Р. (6. 12. 2007) „Изложба о Петру Лубарди”, *Полиџика*.
- Ђорђевић, М. (20. 7. 2007) „Уметничко осећање живота”, *Полиџика*.
- Живковић, С. (1969) *Петар Лубарда*, Београд: Галерија Српске академије наука и уметности, стр. 7–31.
- Зековић, Љ. (27. 8. 2005) „Свједочанство о логорском животу”, *Подјега*.
- З. Т. М. (23. 6. 2004) „Велики мајстор кичице”, *Вечерње новостии*.
- Јакић, Б. (18. 10. 2006) „Жена славног сликара”, *Gloria*.
- Је. Р. (12. 11. 2004) „Јединствена мисија двије особене сликарске персоне”, *Вијестии*.
- Ј. Р. (25. 7. 2007) „Лубарда”, *Правда*.
- Ј. Р. (26. 7. 2007) „Највећи прасак српске модерне”, *Правда*.
- Кадијевић, Ђ. (20. 3. 2008) „Плод, Чвор, Крик”, *НИН*.
- Квас, М. (2004) *Сећање на Лубарду*, Нови Сад: Спомен-збирка Павла Бељанског.
- Лубарда, В. (1974) *Атље Пејтра Лубарде*, Београд: Музеј савремене уметности.
- Марјановић, М. (15. 3. 2008) „Сликар човека и његовог удеса”, *Блиц*.
- Марковић, С. Ђ. (1. 3. 2007) „Лубарда заслужује више”, *Глас јавностии*.
- Мићевић, И. (28. 7. 2007) „Мистерија око слика”, *Вечерње новостии*.
- Мрдак, Н. (17. 6. 2005) „До кућишта Петра Лубарде ни козја стаза”, *Дан*.
- М. Б. (2. 8. 2005) „Слике Петра Лубарде”, *Полиџика*.
- М. Т. (15. 2. 2008) „Жудња за светлошћу”, *Полимље*.
- М. Ц. (14. 2. 2008) „Лубарда у Пријепољу”, *Полиџика*.
- Павићевић, Р. (22. 8. 2002) „Слике умјетника рођених у Црној Гори”, *Дан*.
- Перовић, О. (2004) *Петар Лубарда (1907–1974)*, Подгорица: Галерија „Тиодоровић”.
- Познановић, Д. (8. 8. 2007) „Град сликареве младости”, *Сремске новине*.
- Познановић, Д. (11. 11. 2009) „Ремек-дела Петра Лубарде”, *Сремске новине*.
- Поповић, С. (18. 6. 2005) „Музеј за великана”, *Вечерње новостии*.
- Поповић, С. (7. 10. 2006) „Легат као ’забрањени град’”, *Вечерње новостии*.
- Поповић, С. (19. 7. 2007) „Бескрајни домети духа”, *Вечерње новостии*.
- Радевић, К. и Војиновић, В. (4. 12. 2004) „Славни сликар се враћа кући, козјим стазама до Лубардине колијевке”, *Вијестии*.
- Раденовић, Ј. (2. 4. 2005) „У језгру живота вријеме је немјерљиво”, *Подјега*.
- Ровчанин, С. С. и Станковић, С. (11. 10. 2006) „Последњи бој за Лубарду”, *Вечерње новостии*.
- Ровчанин, С. С. (25. 10. 2006) „Врата ризнице или пустоши”, *Вечерње новостии*.
- Ровчанин, С. С. (3. 3. 2007) „Лубарда иза три печата”, *Вечерње новостии*.
- Р. К. (10. 10. 2006) „Лубардине слике без надзора и бриге”, *Дан*.
- Р. М. (18. 6. 2005) „Мјесто културних збивања”, *Подјега*.
- Самарџија, К. (2014) *Атље Пејтра Лубарде 1974. Легаџ Пејтра Лубарде 2014.*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде, стр. 4–10.
- Самарџија, К. (2014) *Сџална џосџавка*, Београд: Кућа легата/Легат Петра Лубарде, стр. 19–69.
- Станић, С. (12. 2. 1984) „Пред мртвим атљеом”, *НИН*.
- Станковић, С. (12. 1. 2003) „Мачке једини станари”, *Вечерње новостии*.
- Станковић, С. и Ровчанин, С. С. (13. 10. 2006) „Много тајни иза катанца”, *Вечерње новостии*.

- Стефановић, Д. (18. 6. 2005) „Повратак из заборавља”, *Борба*.
Стојковић, П. и Поповић, М. (10. 10. 2006) „Пацови појели уметност”, *Ревизија Б92*.
С. С. (23. 6. 2004) „Сећање на Лубарду”, *Данас*.
С. С. Р. (4. 10. 2007) „Лубарда у ћорсокаку”, *Вечерње новостии*.
Тишма, А. (26. 6. 2004) „Лубарда за сва времена”, *Дневник*.
Ћук, А. (18. 6. 2005) „Нејасноће око заоставштине”, *Данас*.

Nataša Popovska
Belgrade City Museum, Belgrade

LIFE OF THE PAINTING AFTER DEATH OF THE ARTIST

Abstract

Following the path of the painting after the departure of Petar Lubarda, one of our most prominent art figures, we are faced with the question to what extent we have fulfilled our task to protect the cultural property that was left–donated–to us. Processing the data from the most extensive register in the documentation of the Faculty of Fine Arts, with a multitude of actual and sensationalist titles that follow the life of his paintings, we have learnt about the formation of a rich collection donated by the artist's wife, Vera Lubarda, to the City of Belgrade, about the opening of the Atelier of Petar Lubarda and, shortly afterwards, its closing and falling into oblivion. However, in the light of one century from the birth of our esteemed artist, a need arose for retrospective exhibitions, which have, along with marking the jubilee and forming the Legacy of Petar Lubarda, to some extent corrected the decades of neglect by the expert public and the responsible cultural institutions. With an objective approach to the preserved data recorded by numerous art historians, critics and journalists, which are kept in the Petar Lubarda files, the paper presents the most current events about the life of his paintings in the period from the artist's death to the present day.

Key words: *Petar Lubarda, Vera Lubarda, Atelier, Legacy, jubilee, exhibition*